

## INHOUDSOPGAVE

<b>1. INLEIDING .....</b>	<b>1</b>
<b>2. OORDEEL OVER HET MER .....</b>	<b>2</b>
2.1 Algemeen .....	2
2.2 Toelichting op het oordeel.....	2
<b>3. OPMERKINGEN TEN BEHOEVE VAN DE VERDERE BESLUITVOR- MING .....</b>	<b>5</b>
<b>4. OPMERKINGEN VOOR TOEKOMSTIGE MER'EN .....</b>	<b>6</b>
<b>5. COMMENTAAR VAN DE COMMISSIE NAAR AANLEIDING VAN DE SCHRIFTELIJKE REACTIES.....</b>	<b>7</b>

## 1. INLEIDING

Clyde Petroleum Exploratie B.V. – als Initiatiefnemer- heeft het voornemen om aardgas te gaan winnen uit de aardgasvelden Q4-A en Q4-B. Deze velden bevinden zich op een afstand van ruim 22 km westelijk voor de kust van Noord-Holland, ongeveer ter hoogte van Petten in mijnbouwblok Q4 van het Nederlands deel van het Continentaal Plat (NCP).

Bij brief van 1 december 1999<sup>1</sup> heeft de Minister van Economische Zaken – als Bevoegd Gezag - de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het opgestelde milieueffectrapport (MER). Het MER is op 2 december 1999 ter inzage gelegd<sup>2</sup>.

Op 19 januari heeft de Commissie voor de m.e.r. geconcludeerd dat in het voorliggende MER essentiële informatie ontbrak met betrekking tot het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA). Op 26 januari 2000 heeft een deskundigenoverleg plaatsgevonden te Utrecht. Naar aanleiding van dat overleg heeft de Initiatiefnemer een Aanvulling geschreven welke als Bijlage 5 bij dit Toetsingsadvies is gevoegd. De Commissie adviseert om deze Aanvulling ter visie te leggen bij het ontwerp-besluit.

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de wettelijke vereisten en de richtlijnen en gaat zij na welke onderdelen van het MER in aanmerking komen voor een positieve vermelding. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven bij de vergunningverlening inzake het Mijnreglement continentaal plat (MRcp) om tot aardgaswinning over te mogen gaan.

Is dat naar haar mening niet het geval dan betreft het een *essentiële tekortkoming*. De Commissie zal dan adviseren tot een aanvulling. Overige tekortkomingen worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Het advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.<sup>3</sup> De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen<sup>4</sup>, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel:

---

<sup>1</sup> Zie bijlage 1.

<sup>2</sup> Zie bijlage 2.

<sup>3</sup> Zie bijlage 3 voor de samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens.

<sup>4</sup> Zie bijlage 4 voor een lijst hiervan.

- informatie bevat over een essentiële tekortkoming in het MER, waardoor de besluitvorming geen doorgang kan vinden;
- informatie bevat over de inhoud van het MER die van belang is voor de besluitvorming en waarover zij een aanbeveling doet in het advies;
- belangrijke onjuistheden bevat die ter voorkoming van misverstanden weerlegd dienen te worden.

Op grond van artikel 7.26, lid 1 van de Wm toetst de Commissie:

- aan de richtlijnen van het MER<sup>5</sup>, zoals vastgesteld op 2 april 1999;
- op eventuele onjuistheden<sup>6</sup>;
- aan de wettelijke regels voor de inhoud van een MER<sup>7</sup>.

## 2. OORDEEL OVER HET MER

### 2.1 Algemeen

De Commissie is van oordeel dat **de essentiële informatie in het MER en de Aanvulling<sup>8</sup> daarop aanwezig** is.

De technische verzorging en de leesbaarheid van het MER is goed. In combinatie met de Aanvulling kan geconcludeerd worden dat er sprake is van de aanwezigheid van de essentiële informatie. Op het punt van het MMA is er in het MER en de Aanvulling daarop sprake van een onoverzichtelijke en daardoor onduidelijke situatie. Alle informatie is weliswaar in het MER en de Aanvulling daarop aanwezig, maar het is onvoldoende duidelijk welke van de beschreven varianten onderdeel uitmaken van het MMA. Derhalve zal de Commissie in dit Toetsingsadvies het MMA formuleren.

### 2.2 Toelichting op het oordeel

Wat vormt in deze situatie het MMA?

In algemene zin kan volgens de Commissie voor de m.e.r. in drie stappen gekomen worden tot een Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA) en wel als volgt:

Stap 1: Het intentioneel Meest Milieuvriendelijk Alternatief is het alternatief dat per milieuaspect geen nadelige effecten genereert (het effect is nul). Oftewel, alle uitstoot, hinder of andere vorm van milieuaantasting is tot een nulniveau teruggebracht. Deze eerste stap geeft de denkrichting aan, maar wordt niet in het MER beschreven.

---

<sup>5</sup> Wm, artikel 7.23, lid 2.

<sup>6</sup> Wm, artikel 7.23, lid 2.

<sup>7</sup> Wm, artikel 7.10

<sup>8</sup> Zie Bijlage 5 bij dit Toetsingsadvies.

Stap 2: Vervolgens wordt beoordeeld in hoeverre het nulniveau per milieuaspect haalbaar is (dit betreft de technische haalbaarheid: is er een bruikbare, bewezen techniek voorhanden die de milieueffecten tot nul weet te reduceren?). Deze stap dient wel in het MER beschreven te worden.

Stap 3: Uiteindelijk wordt er een redelijkheidstoets op losgelaten: kan deze techniek in redelijkheid verlangd worden (bijvoorbeeld omdat er sprake is van excessieve kosten in relatie tot de totale investering, en/of vanwege een te gering milieueffect in relatie tot de investering). Per onderdeel van het MMA moet ten aanzien van de voorgenomen activiteit wel sprake zijn van een reële situatie. Deze laatste MMA-stap houdt niet de haalbaarheid om bedrijfseconomische redenen in. De haalbaarheid om bedrijfseconomische redenen bepaalt vaak het verschil tussen MMA en voorkeursalternatief..

Het is voorstelbaar dat bij Stap 2 een techniek beschreven kan worden die het desbetreffende milieueffect geheel tenietdoet, maar dat de toepassing van die techniek in zichzelf weer milieueffecten veroorzaakt die bij een integrale afweging ertoe kan leiden dat geconcludeerd moet worden dat op dat onderdeel geen sprake is/kan zijn van een MMA.

Het MER voor dit project beschrijft allerlei elementen die onder het MMA zouden kunnen vallen. Echter, regelmatig worden de verschillende potentiële MMA-onderdelen als niet haalbaar beoordeeld en maken daardoor geen onderdeel uit van het MMA. De Commissie meent dat verschillende onderdelen wel degelijk technisch reëel zijn en adviseert om de in dit advies beschreven onderdelen als elementen van het MMA te beschouwen. Het gaat daarbij om de volgende zaken:

In het MER voor deze aardgaswinning dient in ieder geval als technisch én reëel MMA geformuleerd te worden dat na **behandeling van het lozingswater** de concentratie van olieachtige stoffen minder dan 5 mg per liter (5 ppm) zal bedragen. Dit kan bijvoorbeeld gerealiseerd worden door gebruik te maken van hydrocyclonen.

Maar het is ook denkbaar dat als MMA zelfs een lagere grenswaarde wordt bepaald. De 0,5 mg per liter-norm (0,5 ppm) geldt als praktijk in en rondom de Oostzee. Er is daar sprake van een bewezen techniek ten aanzien van onshore-installaties. Beoordeelt dient te worden of de daar gehanteerde techniek ook bruikbaar is voor (bemande) off-shore installaties in de Noordzee.

Aan zowel herinjectie van productiewater, als verwerking van productiewater aan wal kleven verschillende (milieu)bezwaren, zodat na afweging van alle aspecten deze twee mogelijkheden voor dit project niet als MMA kunnen gelden.

Het **continue analyseren van de kwaliteit van het lozingswater** is een bewezen techniek en dient onderdeel uit te maken van het MMA. Indien dit alleen mogelijk is op bemande platforms, dient een bemand platform onderdeel uit te maken van het MMA.

Aangezien de boorspoeling op waterbasis (WBM<sup>9</sup>) is, kan op grond van een vergelijking tussen enerzijds de optie van **het lozen van het boorgruis met de daarin aanwezige boorspoeling** en anderzijds de optie van het aan de wal brengen van dit materiaal worden geconcludeerd dat de laatste diverse bijkomende negatieve milieueffecten kent (transport; behandeling van een sterk zoute massa op het land; opslag/verwerking). Door het lozen van het boorgruis op een plaats dicht onder het wateroppervlak zal de verspreiding van het gruis en ook de verdunning van de boorspoeling kunnen worden gemaximaliseerd. Deze wijze van lozen kan als onderdeel van het MMA worden beschouwd, vooral ook omdat het boorgruis door zijn aard (verpulverd gesteente) nadrukkelijk geen wezensvreemd onderdeel van het hier aanwezige natuurlijke sediment zal zijn.

Het is algemeen bekend dat er een potentieel risico bestaat voor de vogeltrek door het **affakkelen**. Uit waarnemingen is gebleken dat tijdens de jaarlijkse trekperiodes zowel vanuit Groot-Brittannië maar ook vanuit Noorwegen vogels over de Noordzee vliegen. Wel zal de trek in het Q4-gebied in vergelijking met de belangrijke trekroute direct langs de Nederlandse kust veel minder geconcentreerd verlopen. Desondanks is er sprake van een verhoogd risico vanwege het affakkelen voor vogels tijdens de trekperiodes. Indien tevens de kans op verstoring in aanmerking wordt genomen, kan de zomer (half mei tot half augustus) als MMA-periode voor een productieboring worden beschouwd. Het niet fakkelen tijdens de nachtelijke uren is eveneens onderdeel van het MMA.

De **meest maximale beveiliging**, onder andere met behulp van radar, zal de kans op een ongeluk bijvoorbeeld door een aanvaring verder doen verkleinen en daarmee het risico minimaliseren dat er voor het milieu schadelijke stoffen in zee of in de atmosfeer terecht zullen komen. De meest maximale beveiliging met onder andere radarcontrole en/of bemanning vormt derhalve het MMA.

Het **voorkomen van condensaatpills** vanwege met name de accuut-schadelijke effecten daarvan op vogels behoort ook tot het MMA. Ten aanzien van condensaatpills is duidelijk dat sprake is van een verbod. Op dit onderdeel is het MMA dus tevens de voorgenomen activiteit.

In de Aanvulling<sup>10</sup> wordt onder punt 27 (De milieuconsequenties van de uitvoering van een productieboring voor plaatsing productieplatform) twee scenario's beschreven, waarbij het eerste scenario – **eerst platform plaatsen en vervolgens de boring uitvoeren** – gerekend dient te worden tot het MMA.

---

<sup>9</sup> WBM = water based mud.

<sup>10</sup> Zie bijlage 5 bij dit Toetsingsadvies.

### 3. **OPMERKINGEN TEN BEHOEVE VAN DE VERDERE BESLUITVORMING**

#### **Kwaliteit lozingswater**

In het MER wordt aangegeven op welke wijze op de onbemande platforms de kwaliteit van het lozingswater bewaakt zal worden. In principe zullen er eens per vier tot zes weken monsters genomen worden, hetgeen neerkomt op 8 tot 13 monsters per jaar. Het MER roept bovendien twijfels op of het genoemde interval ook in het winterhalfjaar wordt gehaald. Ter vergelijking kan worden gemeld dat de frequentie bij bemande platforms op 16 monsters per maand ligt, oftewel 192 monsters per jaar. Daarnaast geldt er een wettelijk maximum van de olieconcentratie van 100 ppm (100 mg per liter) – terwijl de wettelijke norm voor maandgemiddelden maximaal 40 ppm bedraagt - waardoor er pas in een laat stadium “een onderzoek gestart wordt naar de mogelijke oorzaak en actie ondernomen wordt om de oorzaak weg te nemen<sup>11</sup>”. Mocht de door de Initiatiefnemer aangeduide alarmfase intreden dan zegt het MER daarover: “Mocht tijdige opheffing van de oorzaak niet mogelijk blijken, dan kunnen maatregelen als vermindering of stilleggen van de productie overwogen worden.<sup>12</sup>” De Commissie constateert dat in het MER geen heldere ‘alarm-procedure wordt beschreven, waardoor onduidelijk is of en hoe adequaat gereageerd wordt op lozingen van olieachtige stoffen die – ver – boven de maximale-maandgemiddelde-norm uitkomen. Door de Initiatiefnemer is aangegeven dat met de geplande installatie minder dan 20 ppm onder normale omstandigheden goed haalbaar is. Een overschrijding van 100 ppm is, gelet op die < 20 ppm, dan ook een hoog wettelijk maximum. Verder is de huidige stand der techniek zodanig dat monitoring op afstand (datatransmissie) goed mogelijk is. Aan monitoring worden minder strenge eisen gesteld ten aanzien van de nauwkeurigheid van de meting dan bij een absolute meting. Vooral ook door de lage frequentie van bemonstering bestaat het risico van lozingen boven de 40 ppm-norm gedurende een langere periode.

- De Commissie beveelt bij het Bevoegd Gezag aan om bij de vergunningverlening een meer gedetailleerde alarmprocedure te laten beschrijven die het mogelijk maakt dat er adequate maatregelen getroffen worden indien het lozingswater de 40 ppm-norm overschrijdt.

#### **Lekkages pijpleidingen**

Uit de in de Aanvulling gegeven cijfers (227 ongevallen met pijpleidingen gedurende 26 jaren, hetgeen neerkomt op bijna 9 ongevallen per jaar<sup>13</sup>) kan worden geconcludeerd dat lekkages in pijpleidingen op de Noordzee relatief regelmatig voorkomen. Scheepsankers en corrosie lijken daarbij vaak de oorzaak te zijn. Dit is derhalve een punt van zorg en vraagt daarom van zowel de Initiatiefnemer als het Bevoegd Gezag bijzondere aandacht.

- De Commissie beveelt bij het Bevoegd Gezag aan om te bezien of er aanvullende maatregelen getroffen kunnen en moeten worden – zoals bij wijze van voorbeeld

---

<sup>11</sup> Zie het MER, pagina 101, tekstblok **Bewaking kwaliteit lozingswater**.

<sup>12</sup> Zie het MER, pagina 101, tekstblok **Bewaking kwaliteit lozingswater**.

<sup>13</sup> Zie de Aanvulling, pagina 13, tweede alinea en aansluitende zin.

een grotere afstand van ankerende schepen en andere schepen die de zeebodem kunnen beïnvloeden tot de plaatsen waar leidingen liggen, en/of een betere bescherming tegen corrosie - om de kans op lekkages verder te verkleinen.

### **Geluid**

In het MER is sprake van een onjuistheid op het punt van de geluidemissies. De tekst over de geluidsemissies tijdens de productieboring is overgenomen uit het Haskoningrapport 1995<sup>14</sup>. De in het MER weergegeven berekeningen voldoen niet aan de daarvoor geldende voorschriften. Gezien de locatie en de omgeving en daarmee de geringe kans op geluidsverstoring zal het geluidsaspect in de praktijk verder niet tot problemen aanleiding geven, zodat de Commissie deze onjuistheid bij dit project geen belangrijke omissie vindt.

## **4. OPMERKINGEN VOOR TOEKOMSTIGE MER'EN**

### **Bodemfauna**

De in het MER verstrekte gegevens over bodemdieren is gebaseerd op een betrekkelijk ver weg gelegen referentiepunt. Plaatselijk verzamelde gegevens kunnen interpretatiediscussies voorkomen en geven in ieder geval een niet discutabele selectie van indicatorsoorten. De vraag kan echter ook worden gesteld of dit type informatie nodig is, indien optimalisatie van de boorlocatie niet aan de orde is en er evenmin een programma wordt voorgesteld ter monitoring van eventuele milieueffecten.

- In geval van toekomstige activiteiten dienen in de Richtlijnen duidelijke wensen geformuleerd te worden omtrent de gewenste kennis van met name bodemdieren in relatie tot locatiekeuze van het platform en monitoring van milieueffecten.

### **Condensaatneerslag bij een blow-out**

Op basis van een Technica-rapport uit 1992 stelt het MER dat het zeer onwaarschijnlijk is dat er bij een blow-out condensaat op het water zal terechtkomen. De Commissie constateert op dit punt een discrepantie met het MER Proefboringen aardgas Ameland-Noordzeekustzone, ondanks een qua samenstelling redelijk met Q4 overeenkomend aardgastype.

- Hoewel de kans op een blow-out op zich gering is, adviseert de Commissie om berekeningen over het neerslaan van condensaat op het water en het ontstaan van drijffilms voortaan tevens te baseren op een qua weersomstandigheden slechtstegeval-scenario.

---

<sup>14</sup> HASKONING 1995. Akoestisch onderzoek hefeiland ENSCO 70. In opdracht van NAM B.V. Rapportnummer 7183.CO335.MO/ROO2/GCDD/JN. Nijmegen.

## **5. COMMENTAAR VAN DE COMMISSIE NAAR AANLEIDING VAN DE SCHRIFTELIJKE REACTIES**

Naar aanleiding van de schriftelijke reacties wil de Commissie het volgende opmerken. De door inspreker nummer 1<sup>15</sup> gesuggereerde paragrafenindeling zou ten dele een verbetering van het huidige MER kunnen inhouden. De informatie over incidentele gebeurtenissen en lozingen is wel in het MER en de Aanvulling daarop aanwezig. Echter, het geheel herschrijven van het MER, enkel en alleen om bepaalde informatie beter te rangschikken vindt de Commissie in dit stadium van de m.e.r.-procedure geen redelijke eis. Daar waar belangrijke misverstanden zouden kunnen ontstaan, zoals met name over het MMA, heeft de Commissie geprobeerd om dat probleem in dit advies op te lossen.

Ten aanzien van het aspect Klimaat zou de Commissie het volgende willen opmerken. De in het MER weergegeven informatie moet relevant zijn voor de desbetreffende besluitvorming. In m.e.r. wordt – vanzelfsprekend – aandacht besteed aan de CO<sub>2</sub>-uitstoot in relatie tot beleidsafspraken daarover. In algemene zin wordt ook in dit MER op een juiste wijze aandacht geschonken aan broeikasgassen en de effecten daarvan op verschillende niveaus<sup>16</sup>, maar het is onmogelijk om in gedetailleerde termen een relatie te leggen tussen deze activiteit en de gevolgen voor het wereldklimaat. Daar waar CO<sub>2</sub>-emissies beperkt kunnen worden zal in MER-varianten daar ook altijd aandacht aan besteed worden. De andere invalshoek – helemaal geen CO<sub>2</sub>-uitstoot - kan alleen bereikt worden via een go-/no go-beslissing.

Een volledige beschrijving van de klimaatproblematiek in algemene zin hoort niet in een MER voor de vergunningverlening thuis. Het mag als algemeen bekend verondersteld worden dat bij verbranding van fossiele brandstoffen CO<sub>2</sub> vrijkomt. Door aardgas te winnen zal er dus meer fossiele brandstof beschikbaar komen en zal er door verbranding van die brandstof meer CO<sub>2</sub> in de atmosfeer terecht komen. In alternatieven binnen deze voorgestelde aardgaswinningsactiviteit speelt een CO<sub>2</sub>-differentiatie echter geen rol en levert daardoor geen essentiële informatie op ten behoeve van de besluitvorming, waarvoor een MER wordt gemaakt.

De ontmanteling van de platforms maakt geen integraal onderdeel uit van deze activiteit. In het MER wordt duidelijk aangegeven dat de beide platforms Q4-A en Q4-B bestaande platforms zijn, die reeds eerder op de Noordzee in gebruik zijn geweest en die na aanpassingen op basis van de huidige stand der techniek geschikt gemaakt worden voor hergebruik. Ook na afronding van de gaswinning ter plaatse van de gasvelden Q4-A en Q4-B kunnen de platforms in principe weer geschikt gemaakt worden voor hergebruik. Dit aspect maakt onderdeel uit van het MMA<sup>17</sup>.

---

<sup>15</sup> Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 1.

<sup>16</sup> Zie daartoe het MER, pagina 138, onder andere tabel 7.5.

<sup>17</sup> Zie daartoe het MER, pagina 181, "Hergebruik van reeds bestaande satellietplatforms".